

REFERENCES

- Andrusiak, I. (2012). *Visim dнів iz zhyttia Burunduka [Eight days of chipmunk's life]*. Kyiv: Hrani-T [in Ukrainian].
- Bilodid, I. K. (Ed). (1973) *Suchasna ukrainska literaturna mova. Stylistyka [Contemporary Ukrainian Literary Language. Stylistics]*. Kyiv: Nauk. dumka [in Ukrainian].
- Cherednychenko, D. (2007). *Mandry Zholudia [Walking Acorns]*. Kyiv: Shkola [in Ukrainian].
- Denysenko, L. (2008). *Liza ta Tsiutsia P. zustrichaiutsia [Lisa and Tsyuca P. are meeting]*. Kyiv: Hrani-T [in Ukrainian].
- Deresh, L. (2007). *Dyoni dni Hani Hrak [The strange days of Hanna Rook]*. Kyiv: Hrani-T [in Ukrainian].
- Holubovska, I. O. (2004). *Etnichni osoblyvosti movnykh kartyn svitu [Ethnic peculiarities of world language paintings] (2nd ed.)*. Kyiv: Lohos [in Ukrainian].
- Hryhoruk, A. (2008). *Praprawnuk barona Miunkhhauzena [Archpriest Baron Munchausen]*. Kyiv: Hamazyn [in Ukrainian].
- Humeniuk, N. (2009). *Zustrich na Bosomu mostu [Meeting on the barefoot Bridge]*. Kyiv: Hrani-T [in Ukrainian].
- Nestaiko, V. Z. (2010). *Charivnyi talisman [The magic talisman]*. Kyiv: Kraina Mrii [in Ukrainian].
- Nestaiko, V. Z. (2011). *Dyovnyzhni pryhody v lisovii shkoli: Taiemnyi ahent Porcha i kozak Morozenko. Taiemnytsi liseiu «Kondor» [Amazing Adventures in the Forest School: The Hidden Agent of Porcha and Cossack Morozenko. Mysteries of the «Condor» Forest]*. Kharkiv: VD «ShKOLA» [in Ukrainian].
- Nestaiko, V. Z. (2008). *Charivni okuliary [The magic glasses]*. Kyiv: Veselka [in Ukrainian].
- Nestaiko, V. Z. (2008). *Nainovishi pryhody Yizhachka Kolka Koliuchky ta Zaichyka Kosi Vukhania [The newest adventures of Hedgehog Kolka Prickle and Bunny Kosia Vuhan]*. Kyiv: A-BA-BA-HA-LA-MA-HA [in Ukrainian].
- Nestaiko, V. Z. (2009). *Toreadory z Vasiukivky [Toreadors from Vasyukivka]*. Kyiv: A-BA-BA-HA-LA-MA-HA [in Ukrainian].
- Pavlenko, M. (2011). *Domovychok z palitroi [The hobgoblin with a palette]*. Kyiv: Hrani-T [in Ukrainian].
- Shutak, L. B. (2002). *Slovotvirna katehoryzatsiia sub'iektyvnoi otsinky v suchasni ukrainskii movi [A word-building categorization of subjective evaluation in modern Ukrainian language]*. (Extended abstract of PhD dissertation). Kyiv [in Ukrainian].
- Yacheikin Yu. (2004). *Druhe bazhannia korolevy [The queen's second desire]*. Kyiv: Dzherela M [in Ukrainian].
- Zemskaya, E. A. (1992). *Slovoobrazovanie kak deyatel'nost' [Словообразование как деятельность]*. Moskva: Nauka [in Russian].
- Zholdak, B. (2010). *Kaposni kaptsi [The bad slippers]*. Kyiv: Hrani-T [in Ukrainian].

Одержано 25.02.2018 р.

УДК 81'373'38
ЮЛІЯ ГРИШКО
(Полтава)

СТИЛІСТИЧНІ ФУНКЦІЇ ОКАЗІОНАЛЬНИХ ЛЕКСИЧНИХ ОДИНИЦЬ У ХУДОЖНІЙ МОВІ РОМАНУ «СОБОР» ОЛЕСЯ ГОНЧАРА

У статті досліджено мову роману «Собор» Олеся Гончара, зокрема особливості функціонування okazionalizmів. Виявлено три типи індивідуально-авторських одиниць: лексичні okazionalizmi (мають кілька різновидів), okazionalni poednannya sliv ta avtorski perifrasi. Найчисленнішими є okazionalni odynitsi, sho reprezentuyut koncept LYUDYNA.

Ключові слова: художня мова Олеся Гончара, okazionalni odynitsi, indyvidualno-avtorski poednannya sliv, iustapozity, perifrasi, художні концепти.

Художня мова одного з «найсвітлоносніших» (А. Погрібний) письменників ХХ століття Олеся Гончара навіть сьогодні, у третьому тисячолітті, сприймається як багатоголоса, невіддільна часові, оскільки митець своїм поглядом охоплює людину в її минулому, сьогочасному й майбутньому (Наєнко, 1981, с. 4).

Мова роману «Собор» повною мірою демонструє «бентежну напруту силового поля Гончарового слова» (Погрібний, 1987, с. 9), адже за рівнем проникливості й гостроти художніх узагальнень цей твір випереджав добу (Погрібний, 1987, с. 168). Після повернення в літературний процес «Собор» викликав

© Гришко Ю.

велику зацікавленість науковців, як загалом і вся творчість Олесь Терентійовича Гончара, чий мистецький доробок досліджували М. І. Степаненко, А. Г. Погрібний, М. К. Наєнко, П. Т. Тронько, В. О. Жадько, І. Л. Михайлин, В. Я. Неділько, С. М. Цалик, П. О. Селігей, О. К. Бабишкін та ін. У лінгвістичному аспекті мова творів О. Т. Гончара привернула увагу таких науковців, як В. М. Галич, В. С. Ващенко, С. Я. Єрмоленко, Н. М. Сологуб, Г. М. Колесник, М. М. Пилинський, Ю. І. Кохан, П. Є. Мишуренко, А. Т. Слизько, С. І. Головащук та ін. Авторські неологізми та оказіональні слововживання досліджували зокрібно І. О. Ніколаєнко, Г. І. Богуцька, Є. С. Регушевський, М. С. Разумейко, Л. В. Пашко та ін., однак типи оказіональних одиниць у мові Олесь Гончара не було виокремлено.

Мета статті – дослідити авторські оказіоналізми в романі «Собор», класифікувати їх залежно від особливостей утворення та стилістичного навантаження.

Художня мова Олесь Гончара вирізняється функційною активністю індивідуально-авторських лінгвістичних одиниць, стилістичне значення яких, нашаровуючись на предметно-поняттєвий зміст (Єрмоленко, 2005, с. 675), є кардинальним за шкалою «позитивне – негативне», при цьому будь-які «напівтони» відсутні.

Методом суцільної вибірки в романі «Собор» було зафіксовано авторські яскраві новотвори й укладено картотеку, яка нараховує 290 таких оказіональних конструктів.

І. За нашими спостереженнями, чи не найактивніше Олесь Гончар використовує саме **лексичні оказіоналізми** (81%), які в слов'янських мовах зазвичай формуються шляхом комбінування різних узуальних основ та афіксів відповідно до притаманної мові словотвірної моделі або навіть із відхиленням від неї (Бабенко). Авторські лексичні новотвори в тексті «Собору» вербалізують концепти:

- ЛЮДИНА (природна зовнішність, одяг, аксесуари; вікові, гендерні особливості; характер, життєва філософія; дії, вчинки тощо);
- ПРИРОДА;
- ОБ'ЄКТИ МАТЕРІАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ.

Лексичні оказіоналізми виконують функції синонімів (абсолютних, стилістичних (емоційно-експресивних), семантико-стилістичних), а також векторних антонімів.

Олесь Гончар утворює оказіональні лексичні одиниці завдяки словотвірним моделям переважно морфологічного способу словотвору.

1. Префіксація з використанням іншомовних та питомо українських префіксів і префіксоїдів зі стилістичним значенням зворотної дії:

анти- (префікс, що означає протилежність, протидію, ворожість (Морозов&Шкарапута, 2000, с. 42): **антиніч**, **антибомба**, **антибублик**, **антиболванка**, **Антититан**. Наприклад: <...> *собор стоїть над селищами в задумі один серед тиші, серед світлої акацієвої ночі, що більше навіть не на ніч схожа, а на якусь, сказати б, антиніч* (Гончар, 1989, с. 5);

псевдо- (префіксоїд, що відповідає поняттям «несправжній», «неправильний» (Полюга, 1983, с. 471): **псевдозаручини**, **псевдобудівник**. Наприклад: <...> *кожен на свій лад бойкотуючи ці неприйнятні для них псевдозаручини* (Гончар, 1989, с. 163–164);

лже- (префікс, що походить від старослов'янського *лъжа* у значенні «неправда» (Мельничук, 1989, с. 228), є синонімічною морфемою до **псевдо-**): **лжедружинник**, **лжепопередник**, **лжевождь**. Наприклад: <...> *що за провина моя, порівнюючи з тим, що вони, мої лжепопередники, накоїли?* (Гончар, 1989, с. 88);

пере- (префікс старослов'янського походження, що вказує на повторність (Полюга, 1983, с. 372) або надмірність (Мельничук, 2003, с. 338): **переісторик**: <...> *дуло в потилицю <...> будь ти історик, хоч переісторик* (Гончар, 1989, с. 180).

2. Суфіксація:

2.1. Аугментативна суфіксація: **ревнюща**, **хмаровище**, **хмарище**, **куширища**, **пелюстката** (квітка). Наприклад: *Вона в нього була така ревнюща, не раз прибігла на ферму, тіпаючись від підозр <...>* (Гончар, 1989, с. 31).

2.2. Пейоративна суфіксація: **одчюга**, **чеснюга**, **хамлюга**, **п'янюга**, **мордань**, **бабеха**, **крикуха**, **вертун**, **крутій**, **фальшак**, **метушняк**. Наприклад: *Не покидьок, не хамлюга, діло життя вирішує* (Гончар, 1989, с. 209); **Метушняк**. *Порожній діяч* (Гончар, 1989, с. 204).

2.3. Мейоративна суфіксація: **дітлашня**, **бурсачня**, **школярчата**, **пастушата**, **военкоменко**, **лавиця**, **злидененька**, **павутиннячко**. Наприклад: <...> *школярчата, копирсаючись на руйновиці, знаходили з-поміж сміття та мотлоху висушені уламки березової кори з химерними на ній письменами* (Гончар,

1995, с. 95). Авторські неологізми, утворені за такими моделями, перебувають у межах високопродуктивних типів і наділені регулярними значеннями, тому набувають статусу потенційних слів (Клименко, 2007, с. 532).

2.4. Поєднання мейоративної суфіксації з неморфологічним лексико-семантичним способом словотвору: *баглайчата* («баглайча» у значенні «дитина з родини Баглаїв» ← Баглай як прізвище ← «баглай» у значенні «ледар» (Мельничук, 1982, с. 109–110), *ткаченнята* («ткачення» у значенні «дитина з родини Ткачів» ← Ткач як прізвище ← ткач як професія), *шпаченята* («шпаченя» у значенні «дитина з родини Шпаків» ← Шпак як прізвище ← «шпак» у значенні «птаха»). Наприклад: <...> *щоразу асистентами при ньому всі оті багалайчата, ткаченнята, шпаченята, вся ота замурзана зачіплянська гвардія, що віддана студентові безоглядно* (Гончар, 1989, с. 14).

2.5. Використання стилістично нейтральних суфіксів *-изн-, -щин-, -ізм-, -і-* для формування нових лексем: *материзна*, *предківщина* (використовуються як абсолютні синоніми понять «вітчизна», «батьківщина»), *приятелізм* (дружба), *бузковіти*, *малиновіти* (у значенні «набувати відтінків бузкового, малинового кольору»), *джмеліти* (гудіти, шуміти, похідне від «джміль»). Наприклад: *Материзна все тут, предківщина студентова* (Гончар, 1989, с. 6); *Віки промовляють до нього в цей опівнічний час, коли вже не джмелять моторчики по садках <...>* (Гончар, 1989, с. 6).

3. Префіксально-суфіксальний спосіб творення оказіональних лексичних одиниць: *попоїжка*, *порубайло* (мародер), *піддівок* (дівчина-підліток), *перестарок* (образлива назва незаміжньої дівчини), *безбровко* (світлобровий), *нафранчений* (охайний, похідне від «франт», що означає «підкреслено модно одягнений чоловік» (Морозов&Шкарапута, 2008, с. 627). Наприклад: <...> *але хоч і безбровко, одначе веселий, бойковитий, в ідеях весь, як у реп'яхах* (Гончар, 1989, с. 84); <...> *а як вечір, уже нафранчені, причесані, в модних чорних черевиках з'являються на Веселій <...>* (Гончар, 1989, с. 47). До цієї групи також зараховуємо слова *підниззя*, *пониззя* (*-низз- [низ:]* можна розглядати як аломорф кореневої морфеми *-низ-*, однак етимологічно подовження *зз* у цьому випадку є наслідком праслов'янського явища змін приголосних під впливом наступного [j]).

4. Префіксально-постфіксальне формування авторських інноваційних лексем: *перездоровкатись* (привітатися з усіма), *пооформлятись* (належно оформити всі необхідні документи), *ухрюкатись* (набриднути), *розсяятись* (дуже яскраво сяяти), *розвітатися* (у значенні «попрощатися», векторний антонім до «привітатися»). Наприклад: *Лобода глянув на годинник і, згадавши, що в нього ще справи, з холодною квапливістю розвітався з Баглаями* (Гончар, 1989, с. 203); *Ухрюкалась мені ваша ферма!* (Гончар, 1989, с. 43).

5. Основоскладання: *юшкоїд*, *живохват*, *пиворіз*, *чарколюб*, *чинодер* (вживаються в значенні «обиватель»), *горшкодер* (мародер), *батькопродавець* (відступник, зрадник), *хмаросяг* (хмарочос), *продано-ображений*, *кістляволиций* (худий), *іржавоволоса* (рудоволоса), *тваринно-цупкий*, *буйнолистя*, *інозоряний*, *кінецьсвітній*, *червононеба* (ніч), *свогонічна*, *пустомолотство*, *словоблуд*, *словозлива*. Наприклад: *Чи береже він у собі відгомін життя невмирущого, <...> іржання коней продано-ображених <...>* (Гончар, 1989, с. 269); *Зачіплянка з першого приїзду чомусь відчула антипатію до тих нічних юшкоїдів* (Гончар, 1989, с. 63). Лексичний оказіоналізм *юшкоїд* як функційно активна авторська експресема виступає показником узвичаєного оказіонального словотвору лінгвістичних одиниць, ініційованого українською літературою навіть XVI століття: *куроїд*, *пирогоїд*, *периноспал*, *писародрач*, *золотолоб*, *громовладатель* тощо. Наприклад: <...> *а писародраче юж не бракують и потройники з грошами берут и дерут* (Вишенський, 2003, с. 476).

6. Авторські юкстапозити належать до складених найменувань, утворених шляхом поєднання узуальних слів або їхніх форм (Павленко, 1983, с. 33; с. 3, с. 105). Юкстапозити в романі «Собор» використані Олесем Гончаром здебільшого в ролі семантико-стилістичних синонімів для образного позиціонування концепту ЛЮДИНА: *бувалець-капелюх* (зношений капелюх), *батьки-піджаки*, *люди-піджаки* (солдати, одягнені в цивільне), *людина-кристал* (чесна, щира людина), *людина-авоська* (обиватель, споживач), *затемнювач-пропняка* (людина, що зловживає алкогольними напоями), *людина-цегла* (людина, позбавлена власної думки), *формаліст-придирака* (бюрократ), *праця-метушня* (видимість праці), *горе-раціоналізатор*, *хлопчик-недоліток* (підліток), *юнак-завзятець*. У мові твору вживання юкстапозитів конкретизує й розширює характеристики персонажів: <...> *батьки-піджаки під час перепочинку частували лейтенанта та сержантів із своїх клунків <...>* (Гончар, 1989, с. 152); <...> *постала перед нею людина справжня, людина-кристал* (Гончар, 1989, с. 147); <...> *Яворницький помітив, як уважно, жадібно слухає його хлопчик-недоліток <...>* (Гончар, 1989, с. 179).

Юкстапозити можуть уживатися для окреслення концепту ПРИРОДА: *хмари-мряки* (дошові хмари), *ночі-квітнівки* (квітневі ночі), *груші-рукавиці* (великі груші). Олесь Гончар є неперевершеним письменником-пейзажистом: <...> *сама про таке колись мріяла у ті весняні свої ночі, брунькуючі **ночі-квітнівки*** <...> (Гончар, 1989, с. 84).

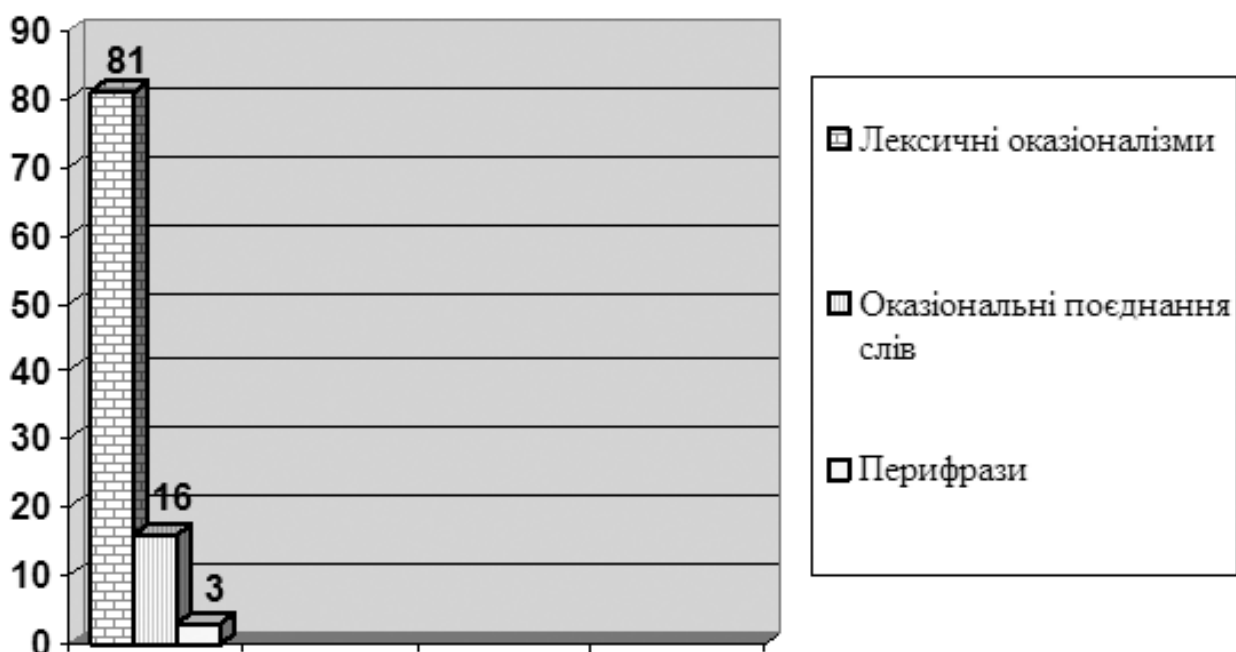
Ще один аспект використання юкстапозитів – стилістичне зображення об'єктів матеріальної культури: *собор-дев'ятиглавець, гігант-старожил, човен-стародуб, місто-міраж, місто-трудоар, завод-ветеран, холодильник-гігант, кафе-лялечка, антени-штрикавки*. Локацією цих рукотворних явищ є переважно Зачіплянка: *Не знаю, як хто, а я вже не уявляю цих степів без отого силуету **собору-дев'ятиглавця*** (Гончар, 1989, с. 190).

7. Окрему групу утворюють оказіональні лексичні одиниці в ролі семантико-стилістичних синонімів, твірну основу й похідність яких визначити складно. Пропонуємо вважати їх специфічними авторськими словотвірними інноваціями: *миркнути* (буркнути, різко відповісти), *викишкати* (вигнати; очевидно, походить від просторічного дієслова «кишкати», що, своєю чергою, утворилося від вигука «киш»), *закоцеліти* (замерзнути), *мушкотіти* (клекотіти), *брумчати, зумчати* (дзижчати), *придобенція* (пригода, випадок); *алалакання* (вигукування), *варзлякання* (нечітке мовлення). Найчастіше слова цієї групи виконують функції семантико-стилістичних синонімів: *Зачувши людину, замушкотить на соборі плавнева лелека* <...> (Гончар, 1989, с. 6); *А тепер і свої роботяги погрожують **викишкати** з бригади* <...> (Гончар, 1989, с. 206).

II. Оказіональні поєднання слів – це комбінування лексем, неприйнятне для узусу, оскільки суперечить закону семантичного узгодження внаслідок відсутності спільних сем у лексичних значеннях (Бабенко). Такі образні комбінування у відповідних контекстах стимулюють появу оказіональних значень (Грищенко, 2002, с. 104), відмінних від переносних (похідних), які швидко набувають статусу загальноновживаних. Цей тип індивідуально-авторських одиниць займає друге місце за частотою вживань із результатом 16% (діаграма 1) і використовується в ролі контекстуальних синонімів для формування різних художніх концептів.

Діаграма 1

Використання оказіональних одиниць у мові роману «Собор» Олесь Гончара
(виражене у відсотках)

Концепт ЛЮДИНА охоплює такі оказіональні поєднання слів: *водянисті* (дуже світлі) *очі, стереоскопічні* (пронизливі) *очі, осінньо-спокійне обличчя* (мудрий вираз обличчя літньої людини), *хмурка хмурити* (хмуритись), *спідлобні позиркування, рвати очі молодлицям* (подобатись жінкам), *неказенні* (щирі) *обійми, горілчаний брат* (людина, схильна до надмірного вживання алкоголю), *культ підсмаженого поросяти з хроном* (культ споживацтва), *чоловіче поголів'я* (представники чоловічої статі),

вишнева (смаглява) *молодь*. Образотворення з використанням оказіональних поєднань слів є передовсім засобом художнього змалювання зовнішніх рис людини та її вдачі: <...> *осінньо-спокійне, гартоване життям обличчя раптом спотворюється гримасою страждань* (Гончар, 1989, с. 219–220); *Смаглявий красень у генеральських лампасах, рвав очі він чулим до краси селищанським молодцям* (Гончар, 1989, с. 135); *Знало б чоловіче погололів'я, яке воно все нестерпне було тепер їй <...>* (Гончар, 1989, с. 41); *Молодь на Зачіплянці здебільшого вишнева, південного типу <...>* (Гончар, 1989, с. 46).

Концепт ПРИРОДА також конкретизований низкою суто авторських слововживань: *наркоз* (аромат акації, сонце кудлате, сонце сліпучо-сліпе, небо южить, осокори закудлатились, пуд сонця, надпланетний супокій, хрестаті дерева, післягрозовий ранок, атомний дощ, доатомні весни. Підґрунття побудови оказіональних одиниць для репрезентації ПРИРОДИ часто є метафоризація: *Міцно спить під наркозом акації, що аж до відчинених вікон звисають своїм рясним сріблястим суцвіттям* (Гончар, 1989, с. 7).

Оказіональні поєднання слів можуть описувати явища, створені людиною, та позначати абстрактні поняття: *розпатлані дими, агресивні води, підкупольна висота, янголячий харч* (смачна їжа), *щільники багатопверхових будинків, повногруддя бань собору; барложилось дитинство, шаленіння смерті, наркоз краси, наркотик владолюбства, героїн кар'єризму, отрута кар'єризму, шовки відданості й турбот, полігонність світу, веселий сказ, антикозячий закон*. В основі сполучень такого типу – оксиморони або порівняння: *Стоїть, блищить на сонці повногруддям бань* (Гончар, 1989, с. 188); *Але є така штука – наркотик владолюбства, героїн кар'єризму <...>* (Гончар, 1989, с. 67).

III. Перифрази вживаються традиційно як авторська форма опису істотних характеристик певного об'єкта (Гром'як, Ковалів, & Теремко, 2006, с. 532). Переносне найменування предметів у певних умовах уживання наближає їх до контекстуальних синонімів, основою яких є розгорнені метафори або метонімії, що позиціонують оцінку явищ, сприяючи яскравості, виразності зображення (Олійник, 1973, с. 88).

Авторські перифрази «Собору» Олеся Гончара (діаграма 1) становлять порівняно невеликий відсоток уживань (3%), однак розширюють свої стилістичні можливості, виконуючи роль контекстуальних синонімів (як і оказіональні поєднання слів): *сівілла розкудлана* («сівілла» ← «Сивіла») утворилося внаслідок розширення лексичного значення слова, походить із античної міфології й означає «віщунка, провидиця» (Коваль & Коптілов, 1964, с. 427). Спираючись на лексичне значення слова «сівілла», за допомогою перифразу письменник зображує жінку з будинку ветеранів, яка осудливим поглядом обдарувала Володимира Лободу. Перифраз *Сивий Саваоф* («Саваоф» – одне з імен Бога в іудаїзмі та християнстві) Олесь Гончар застосовує до чесного й працелюбного Ізота Лободи. *Ідеал Ідеалович* (людина, яка прагне досконалості), *Герострат із хутора Голопутиного* (Герострат – реальна особа, що ввійшла в історію через сумнівну славу, спаливши храм грецької богині Артеміді (Коваль & Коптілов, 1964, с. 96); нині використовується в значеннях «палій», «вандал»), *степені Бетховени* (соборні дзвонарі), *блюментальський невмивака-гусонас* (хлопчик-пастух, що навіть образи картин художника кінця XIX – початку XX століття Ю. Блюменталю, який часто писав полотна на сюжети із життя пастухів), *колумби космосу* (космонавти, конструктори космічних апаратів), *Ельбруси життя* (життєві труднощі). У тексті роману знаходимо перифрази, використанні митцем для посилення позитивних чи негативних характеристик персонажів: *Особливо пекла поглядом одна якась сівілла розкудлана, схожа на відьму* (Гончар, 1989, с. 123); *Простоволосий, сивий, як Саваоф, сидить старий металург біля воріт свого раю. Саваоф у вишнялій роботі заводській* (Гончар, 1989, с. 216); *Ідеали Ідеаловичі зараз не в моді* (Гончар, 1989, с. 70); *Іч, найшовся Герострат із хутора Голопутиного* (Гончар, 1989, с. 178); <...> *трудно було б повірити, що ти жив у той час, коли тільки з'являлись колумби космосу* (Гончар, 1989, с. 192); <...> *брати штурмом Ельбруси життя* (Гончар, 1989, с. 108).

Отже, оказіональні одиниці в мові роману «Собор» Олеся Гончара – потужний стилістичний засіб, який сприяє різнобічному зображенню суспільства та місця й ролі людини в ньому. Найпродуктивнішими виявилися лексичні оказіоналізми у функції семантико-стилістичних синонімів, що формують концепт ЛЮДИНА. Це потверджує, що в центрі художнього світу Олеся Гончара – людина-гуманіст, людина-творець, яка повсякчас протистоїть зажерливому духові браконьєрства.

Результати дослідження сприятимуть поглибленню класифікації індивідуально-авторських новотворів української художньої мови та є матеріалом для подальших спостережень у галузі сучасної стилістики; детальнішого вивчення оказіональних одиниць у мові романістики та малої прози Олеся Гончара. Також отриману інформацію можна використати при розробці практичних занять, семінарів, спецкурсів, факультативів зі стилістики у вищій школі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Бабенко Н. Г. Окказиональное в художественном тексте. Структурно-семантический анализ [Электронный ресурс] / Н. Г. Бабенко. – Режим доступа : http://elibrary.lt/resursai/Uzsienio%20leidiniai/Kaliningrad/Uchebnye-e-pub/slavistika/KGU_sfz_06.pdf (дата обращения: 26.10.2017). – Название с экрана.
- Вишенський І. Послання до єпископів / І. Вишенський // Перлини духовності : твори укр. світської літ. від часів Київської Русі до XVII ст. : навч. посібн. / [упоряд., передм. і комент. В. В. Різуна]. – Київ : Грамота, 2003. – С. 454–490.
- Вокальчук Г. М. Я – беззразковості поет (словотворчість М. Семенка) : монографія / Г. М. Вокальчук. – Рівне : Перспектива, 2006. – 201 с.
- Гончар О. Т. Собор : роман / О. Т. Гончар. – Київ : Дніпро, 1989. – 270 с.
- Грищенко А. П. Лексичне значення слова / А. П. Грищенко // Сучасна українська літературна мова : підруч. / [за ред. А. П. Грищенка]. – Київ : Вища шк., 2002. – С. 97–106.
- Етимологічний словник української мови : в 7 т. / [редкол.: О. С. Мельничук та ін.]. – Київ : Наук. думка, 1982–2003. – Т. 1: А–Г. – 1982. – 632 с. ; Т. 3: Кора–М. – 1989. – 552 с. ; Т. 4: Н–П. – 2003. – 656 с.
- Єрмоленко С. Я. Стилістичне значення / С. Я. Єрмоленко // Українська мова. Енциклопедія / [редкол.: В. М. Русанівський, О. О. Тараненко, М. П. Зяблюк та ін.]. – Київ : Українська енциклопедія імені М. П. Бажана, 2005. – С. 675.
- Клименко Н. Ф. Потенційне слово / Н. Ф. Клименко // Українська мова. Енциклопедія / [редкол.: В. М. Русанівський, О. О. Тараненко, М. П. Зяблюк та ін.]. – Київ : Українська енциклопедія імені М. П. Бажана, 2007. – С. 532–533.
- Коваль А. П. Тисяча крилатих виразів української літературної мови / А. П. Коваль, В. В. Коптілов. – Київ : Наук. думка, 1964. – 671 с.
- Літературознавчий словник-довідник / [за ред.: Р. Т. Гром'яка, Ю. І. Коваліва, В. І. Теремка]. – Київ : Академія, 2006. – 752 с. – (Nota bene).
- Наєнко М. К. Краса вірності. У творчому світі Олеся Гончара / М. К. Наєнко. – Київ : Дніпро, 1981. – 216 с.
- Олійник І. С. Слово в лексичній системі української мови / І. С. Олійник // Сучасна українська літературна мова. Лексика і фразеологія / [за заг. ред. І. К. Білодіда]. – Київ : Наук. думка, 1973. – С. 27–100.
- Павленко Л. П. Складні іменники-окказіоналізми у поетичному контексті / Л. П. Павленко // Українська мова і література в школі. – 1983. – № 8. – С. 33–34.
- Погрібний А. Г. Олесь Гончар : нарис творчості / А. Г. Погрібний. – Київ : Дніпро, 1987. – 242 с. : іл. – (Літературний портрет).
- Полюга Л. М. Морфеми української мови / Л. М. Полюга // Морфемний словник. – Київ : Рад. школа, 1983. – С. 368–450.
- Словник іншомовних слів / [уклад.: С. М. Морозов, Л. М. Шкарапута]. – Київ : Наук. думка, 2000. – 680 с. – (Словники України).

YULIIA HRYSHKO

THE STYLISTIC FUNCTIONS OF OCCASIONAL LEXICAL UNITS IN BELLETRISTIC LANGUAGE OF NOVEL "THE CATHEDRAL" BY OLES HONCHAR

The article deals with language of novel "The Cathedral" by Oles Honchar, especially with functioning of nonce words in this work. The aim of this study is to classify the nonce words by Oles Honchar and to describe their stylistic meaning. The article gives a detailed analysis of occasional words, word-combinations and expressions. The article reports the results of this study: there are distinguished three types of individual author's units: lexical nonce words (that have some subgroups), occasional word-combinations and author's periphrasis. The lexical nonce words have functions of synonyms (absolute, stylistic, and semantic and stylistic) and also functions of vector antonyms. The occasional word-combinations and periphrasis have function of contextual synonyms.

Oles Honchar formed his lexical nonce words using the derivative models of mostly morphological way of word-building – affixation: 1) Ukrainian native and borrowed prefixes, 2) suffixation (augmentative, pejorative, diminutive, neutral; combining of diminutive suffixation and non-morphological way of word-building), 3) semi-affixes: prefixes and suffixes, prefixes and postfixes, 4) compositions: stem combinations and juxtapositions, 5) special way with difficult etymology.

The most frequent are nonce words that describe the concept HUMAN (such components as natural appearance, clothes, accessories, age, sex, character, living philosophy, human actions, etc.). The second frequent position take innovative word constructs that verbalize the concept NATURE. The third group includes the nonce words for specification of the concept OBJECTS OF MATERIAL CULTURE.

The article is of great help to teaching of high schools students; especially the results can be used on Ukrainian language studies (branches of stylistics and lexicology).

Key words: Oles Honchar's belletristic language, occasional units, occasional word-combinations, juxtapositions, periphrasis, artistic concepts.

REFERENCES

- Babenko, N. G. *Okkazional'noe v khudozhestvennom tekste. Strukturno-semanticheskii analiz [Occasional in the artistic text. Structural-semantic analysis]* Retrieved from: slavistika/KGU_sfz_06.pdf
- Honchar, O. T. (1983). *Sobor [Собор]*. Kyiv: Dnipro [in Ukrainian].
- Hrom'iaka, R. T., Kovaliva, Yu. I., & Teremka, V. I. (Eds). (2006). *Literaturoznachnyi slovnyk-dovidnyk [Literary dictionary-reference book]*. Kyiv: Akademiia [in Ukrainian].
- Hryshchenko, A. P. (2002). *Leksychne znachennia slova [Лексичне значення слова]*. In A. P. Hryshchenko (Ed.). *Suchasna ukrainska literaturna mova [Contemporary Ukrainian literary language]* (pp. 97-106). Kyiv: Vyshcha shk. [in Ukrainian].
- Klymenko, N. F. (2007). *Potentsiine slovo [The potential word]*. In V. M. Rusanivskiy, O. O. Taranenko, M. P. Ziabliuk, Ye. A. Karpilovska, I. R. Vykhovanets, P. Yu. Hrytsenko, ... O. B. Tkachenko *Ukrainska mova. Entsyklopediia [Ukrainian language. Encyclopedia]*. (pp. 532-533). Kyiv: «Ukrainska entsyklopediia» imeni M. P. Bazhana [in Ukrainian].
- Koval, A. P. & Koptilov, V. V. (1964). *Tysiacha krylatykh vyraziv ukrainskoi literaturnoi movy [A thousand phraseological expressions of Ukrainian literary languages]*. Kyiv : Nauk. Dumka [in Ukrainian].
- Melnychuk, O. S., Bilodid, I. K. V., Kolomiiets, T. T., Lukinova, B., Pivtorak, H. P., Skliarenko, V. H., & Tkachenko, O. B. (Eds.). (1982-2003). *Etymolohichnyi slovnyk ukrainskoi movy [Etymological dictionary of the Ukrainian language]*. Kyiv: Nauk. dumka [in Ukrainian].
- Morozov, S. M., & Shkaraputa, L. M. (Comp). (2008). *Slovnyk inshomovnykh sliv [The dictionary of the foreign words]*. Kyiv: Nauk. dumka [in Ukrainian].
- Naienko, M. K. *Krasa virnosti. U tvorchomu sviti Olesia Honchara [The beauty of loyalty. In the creative worl of Oles Honchar]*. Kyiv: Dnipro [in Ukrainian].
- Oliinyk, I. S. (1973). *Slovo v leksychnii systemi ukrainskoi movy [The word in the lexical system of the Ukrainian language]*. In Bilodid, I. K. (Ed). *Suchasna ukrainska literaturna mova. Leksyka i frazeolohiia [Contemporary Ukrainian literary language. Lexics and phraseology]*. (pp. 27-100). Kyiv: Nauk. dumka [in Ukrainian].
- Pavlenko, L. P. (1983). *Skladni imennyky-okazionalizmy u poetychnomu konteksti [Complex nouns-occasional in poetic context]*. *Ukrainska mova i literatura v shkoli [Ukrainian language and literature at school]*, 8, 33-34 [in Ukrainian].
- Pohribny, A. H. (1987). *Oles Honchar [Oles Honchar]*. Kyiv: Dnipro [in Ukrainian].
- Poliuha, L. M. (1983). *Morfemy ukrainskoi movy [Морфеме української мови]*. In *Morfemnyi slovnyk [Morphological dictionary]*. (pp. 368-450). Kyiv : Rad. shkola [in Ukrainian].
- Vokalchuk, H. M. (2006). *Ya – bezrazkovosti poet (slovotvorchist M. Semenka) [I am an indifferent poet (word-formation by M. Semenka)]*. Rivne: Perspektyva [in Ukrainian].
- Vyshenskiy, I. (2003). *Poslannia do yepyskopiv [Послання до єпископів]*. In V. V. Rizun (Ed.) *Perlyny dukhovnosti : tvory ukr. svitskoi lit. vid chasiv Kyivskoi Rusi do XVII st. [The pearls of spirituality: the works of ukr. secular lit. from the times of Kievan Rus to the XVII century.]*. (pp. 454-490). Kyiv: Hramota [in Ukrainian].
- Yermolenko, S. Ya. (2005). *Stylistychnie znachennia [The stylistic meaning]*. In V. M. Rusanivskiy, O. O. Taranenko, M. P. Ziabliuk, Ye. A. Karpilovska, I. R. Vykhovanets, P. Yu. Hrytsenko, ... O. B. Tkachenko *Ukrainska mova. Entsyklopediia [Ukrainian language. Encyclopedia]*. (p. 675). Kyiv: «Ukrainska entsyklopediia» imeni M. P. Bazhana [in Ukrainian].

Одержано 16.03.2018 р.